

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1278426/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב צבי בן יעקב

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד לירון נחום (יהודה))

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יוסי ויצמן)

הנדון: קביעת זרם חינוכי שבו ילדים שהוריהם חלוקים בדעותיהם

פסק דין

א. לפני בית הדין מונח ערעורה של האם על החלטת בית הדין האזורי שקבעה "בדבר עקרוני ומהותי כזרם החינוך של הקטינים אמורה להיות הסכמה בין הצדדים".

משכך לא נתן בית הדין לאם סמכויות בלעדיות בעניין חינוך, וכתוצאה מכך לא אישר לה לרשום את שלושת ילדי הצדדים [בגילאים: שתיסעשרה וחצי, אחתעשרה ושש] ללימודים בחינוך הממלכתי בניגוד למקום הלימודים שבו היו עד עתה, בזרם הממלכתי-דתי. בית הדין בהחלטתו קרא לאם "להפעיל את סמכותה ההורית בעיצוב תודעתם הדתית ולשכנע אותם בחשיבות של חינוך בזרם הדתי" בעיקר לאור הצהרתה שהיא שומרת שבת ומפני שרישום כמבוקש בבקשתה ודאי שישפיע על נושא זה.

בית הדין האזורי אף המליץ בסוף החלטתו על דרכים לעיצוב תודעתם הדתית של הילדים במקום מגוריהם החדש לאור רצונה המוצהר של האם, שלטענתה אין היא יכולה לממשו בניגוד לרצון הילדים.

עיון בהחלטת בית הדין מראה שבית הדין לא הורה לאם קטגורית לרשום את הילדים ללימוד במוסדות השייכים לזרם הממלכתי-דתי, אלא שבית הדין לא נענה לבקשתה לתת לה זכות בלעדית בקביעת זרם החינוך שבו ילמדו הילדים ועל פי רצונה העכשווי לרושםם בזרם החינוך הממלכתי.

בקשת האם הוגשה לבית הדין קמא בח' בתמוז תש"ף – 30.6.20, המועד שבו הסתיימה שנת הלימודים הקודמת והתחילה החופשה הגדולה. האב התנגד לבקשתה בטענה שהאם מנסה לשנות את זרם החינוך שבו ילמדו הילדים, שלא כפי שהיה נהוג במשפחה בשנים האחרונות. בנסיבות אלו ניתנה החלטת בית הדין על פי כתבי הטענות של הצדדים ללא קיום דיון לגופו וללא קבלת חוות דעת מקצועית בנושא. החלטת בית הדין הייתה שאין לשנות המצב העכשווי ללא הסכמת שני הצדדים.

האם הגישה את ערעורה. בית דיננו קיים דיון בערעורה במהלך הפגרה ושמע דברי הצדדים, עלינו לתת הכרעתנו עתה, מכיוון שמועד שנת הלימודים קרב, ואין אפשרות מעשית לבדוק בדיקה מעמיקה של נושא זה בסד הזמנים הקצר שבפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לצורך מתן החלטתנו חובתנו לסקור את התנהלותם של הצדדים בעבר – מערכת היחסים שבין הצדדים, התנהלותם היום-יומית, טיעוניהם ובעיקר אמינות טיעוניהם – כדי לתת החלטה מושכלת.

הצדדים נישאו בשנת 2006, מנישואים אלו נולדו שלושה ילדים שגילאיהם כאמור לעיל. הצדדים גרו אחרי נישואיהם במשך כעשר שנים ב[א']. בשנת 2015 הגיש האיש – האב תביעת גירושין בבית הדין האזורי בנתניה. בכתב תביעתו העלה חשדות על בגידת האישה בו וציין שהילדים לומדים בזרם החינוך הממלכתי אך הוא מבקש לפסוק שהילדים יחונכו בחינוך הממלכתי-ידיתי. הבקשה נכתבה ללא נימוקים. אחרי הגשת התביעה הגיעו הצדדים להסכם שלום בית ולפיו: הצדדים ילכו לטיפול אישי וטיפול זוגי; הילדים יישלחו ללימודים בבית ספר ממלכתי-ידיתי; האיש מתחייב להימנע מכעס, צעקות, קללות והאשמות בבגידה וכו'; הצדדים יעברו להתגורר בצפון. בהסכם זה לא הוזכר דבר לגבי אורח החיים שבו התנהל ויתנהל הבית. התיק נסגר בהסכמת הצדדים לאחר שהודיעו על חזרה לשלום בית.

הצדדים עברו להתגורר במושב [ב'] במקום שבו גרים הורי האישה, ובנו שם את ביתם. הסכסוך והטענות שהיו בעת שגרו ב[א'] לא פסקו. בין הצדדים קיים סכסוך בעצימות גבוהה: האישה, האם, האשימה את האיש, האב, באלימות ובקנאות אובססיבית כלפיה הכוללת מעקבים מסוגים שונים; הוא האשים אותה באלימות כלפיו וכלפי הילדים; שני הצדדים האשימו איש את רעהו בחקירת הילדים על התנהלות ההורה השני, דבר שגרם נזק לילדים. במציאות זו הומלץ שלא לקיים הסדרי שהות חופשיים ואף לא הסדרי שהות בליווי קרובי האב, הסדרי שהות נקבעו במשך זמן רב במרכז הקשר, לאור החשש של פגיעה נפשית של האב בילדים עקב קנאותו האובססיבית לאם וחוסר יכולתו לשלוט בדיבוריו ובמעשיו. ביום כ"ג בטבת תשע"ח (10.1.18) ניתן צו הגנה בהסכמה המונעת מהאב להיכנס לבית הצדדים, בהמשך לצו ההרחקה נקבע אופן הקשר בין האב לילדיו.

בתסקיר המשך מתוארים המפגשים בין האב לילדים במרכז הקשר. מפגשים המעידים על קשר טוב ואהבה גדולה בין האב לילדיו ובין הילדים לאב. יש לציין שהסכסוך בין הצדדים הוא סכסוך ששותפים בו גם קרובי המשפחה – אחות האב מצד אחד ואבי האם ואחיותיה מצד שני. מלבד זאת קיים סכסוך כספי בין האיש לאבי האישה שבמסגרתו הוצאו צווי הגנה כנגד האיש לאחר שזרק אגס על בית הורי האישה, אך אין כאן המקום להיכנס לפרטי הדברים.

לשכת הרווחה מעורבת בפרטי הסכסוכים בין הצדדים, הוצאו כמה תסקירים וניתנו המלצות מעת לעת, על פי תפוקות הסכסוך ולבקשת בית הדין. יש לציין שבדוח העובדת הסוציאלית המקיף הראשון נכתב "המשפחה מנהלת אורח חיים מסורתי, הילדים מתחנכים בזרם חינוך ממלכתי-ידיתי".

ב. ביום ד' באדר תשע"ח (19.2.18) הגיש האיש – האב תביעה לגירושין שאליה כרך את ענייני משמורת הילדים והרכוש. בתחילת כתב תביעתו כתב האיש שסמוך לנישואי הצדדים התקרב לדת והחל לשמור שבת ומצוות. בכתב תביעתו העלה גם טענות על בגידתה של האישה – האם (שנטענו גם בתביעת הגירושין הראשונה). עוד העלה טענות על אלימות האם כלפי הילדים, לפיכך ביקש שמשמורת הילדים תהיה אצלו (בניגוד לכתב התביעה הראשון שבו כתב שהמשמורת תהיה אצל האם "כי אימא זה אימא"). אופי החינוך לא הוזכר כלל בכתב התביעה. הצדדים התגרשו ביום במרחשוון תש"ף (6.11.19) אחרי שבית הדין חייב את הבעל לגרש את האישה ואף הטיל עליו צווי הגבלה לצורך קיום הצו. האב מתגורר כיום בבית 'חברתו' ב[ג'].

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כאמור הסכסוך בין הצדדים הוא סכסוך בעצימות גבוהה. הסדרי השהות בין האב לילדים לא מתקיימים באופן קבוע, האם הגישה בקשות לבית הדין לחייב את האב בגין ביטול המפגשים, וניתנו החלטות בית הדין המורות לכאורה שהאב לא נוהג כשורה. החל ממרץ 20, האב לא נפגש עם הילדים כלל. לדבריו הדבר נוצר בשל משבר הקורונה, חוסר יכולתו להביא הילדים לבית אימו המבוגרת וסירובם להגיע לקיום הסדרי השהות בבית חברתו. אין ספק שהאב לא מקיים את חובותיו ההוריות לילדיו, בית הדין תמה איך אב האוהב את ילדיו נמנע מלהיפגש עימם כחמישה חודשים, כשגם לפני כן לא עמד בקיום הסדרי השהות. דבר זה גורם להתחלת מצב של ניכור הורי בין האב לילדיו המתלוננים שהאב לא מקיים עימם הסדרי השהות, מבטיח להגיע ואינו מגיע. אין ספק שלאב חלק לא מבוטל ביצירת המצב שנוצר בינו לילדיו, מצב שנוצר למרות תיאור יחסי האהבה והקרבה בינו לילדים בתסקירי לשכת הרווחה. עם זאת אין אנו יכולים לשלול שגם לאם חלק בניכור ההורי, אחרי שהאב הכין תשתית ליצירת הניכור, נושא זה לא נבדק על ידינו ואין הוא עניינו של פסק דין זה, אם כי אין אנו יכולים לשלול שיחסם של הילדים לשמירת מצוות נובע מהתייחסות האב אליהם.

אין ספק שאין שום שיח ושיג בין הצדדים, בהעדר שיח שכזה פנתה האם לבית הדין בבקשה להעניק לה סמכות לקביעת המוסד החינוכי בו ילמדו הילדים, האב בתגובתו מתנגד לשינוי הזרם החינוכי כאמור לעיל. אין ספק שהדרך הסבירה והיחידה לפתרון סכסוך שכזה היא באמצעות קיום דיון ושמיעת הצדדים, ובאין הסכמה על ידי מתן חוות דעת מקצועית שתבחן את טובתם. דבר זה מצריך זמן. הדבר לא יכול להיעשות על ידי הגשת בקשה בתום שנת הלימודים. ויום לפני מעבר האם עם הילדים מ[ב'] חזרה ל[א'].

בין כך ובין כך חובתנו להבהיר שאף שעניין החינוך לא נכלל בהסכם הגירושין שבין הצדדים, שהרי לא נחתם ביניהם הסכם כלל, ובית הדין מצוי בשלבי הכרעה שונים בכל העניינים שביניהם. ואף שעל פי פסיקת בית המשפט ענייני חינוך לא כלול בהכרח בעניין המשמורת. מכיוון שהאם פנתה לבית הדין וביקשה ממנו שידון בעניין החינוך ויעניק לה סמכות בלעדית בעניינים אלו, והאב הגיש את תגובתו המתנגדת למתן סמכות בלבדית לאם בעניינים אלו – שני הצדדים בבקשותיהם ובתגובותיהם הקנו לבית הדין את הסמכות לדון בענייני החינוך על פי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים. ומכאן נובעת סמכותו וחובתו של בית הדין להכריע בענייני החינוך.

ג. על פי דברי האם בכתבי טענותיה, המעבר חזרה ל[א'] היה בהסכמתו של האב, הדבר לא הוכחש בדבריו. כמו כן בנסיבות העניין מסתבר שאף ללא הסכמה פרטנית, האב היה מסכים למעבר זה, שהרי מקום מגוריהם של הילדים הינו סמוך יותר למקום מגוריו כיום, הילדים עברו לגור במקום שבו גרו בעבר, לבעל אין דבר ועניין עם היישוב [ב'], שהרי המעבר ליישוב זה היה במסגרת הסכם שלום הבית בין הצדדים כדי לגור בצפון בסמוך להורי האישה המתגוררים במקום. בשל סכסוכו עם משפחת האם, האב מנוע מלהיכנס ליישוב זה, ומשאין הוא מתגורר במקום ברור שאין לו עניין במגורי ילדיו במקום. מלבד הנ"ל לאחר שהצדדים התגרשו זכותה של האישה לגור היכן שתחפוץ, ומשכך ברור שהילדים יהיו עימה, ואין חולק בדבר במקום שזכויות האב לא נפגעות, וכאן ודאי שזכויותיו לא נפגעו.

עם זאת ברור שהמעבר לא נעשה בהחלטה רגעית, עקירת משפחה צריכה תכנון והכנה, ואכן האב בכתב תגובתו לערעור טען שהמערערת יודעת כבר מספר חודשים על המעבר, ומדוע הגישה את בקשתה רק ברגע האחרון. דא עקא, מסתבר שגם האב ידע על דבר זה, וגם הוא לא פעל בעניין זה של המוסד החינוכי בו ילמדו הילדים, והרי מסתבר שגם ב[א'] ישנם בתי ספר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממלכתיים-דתיים, וצריכה להינתן החלטה בנושא זה. ומדוע הוא מלין רק על האם ולא על עצמו אם, כדבריו, נושא החינוך חשוב לו.

כאמור לעיל, אין חולק שבעת שהצדדים התגוררו ב[א'] עד שנת 2016 למדו הילדים בחינוך הממלכתי. המעבר לחינוך ממלכתי נעשה בעקבות הסכם שלום הבית, כלל לא ברור שהיו חילוקי דעות בין האב לאם בנושא זה, אף שזו הייתה בקשת האב בכתב התביעה הראשון לגירושין. על כל פנים אין לפנינו גילוי דעת שהייתה התנגדות של האם לדבר. אך על אף שהילדים למדו במוסדות ממלכתיים בתסקיר לשכת הרווחה נכתב שאורח החיים בבית הוא מסורתי, מסורתי ולא דתי, ההגדרה מסורתית היא הגדרה כללית ולא ברור מה כוללת מסורתיות זו. האם יש בה שמירת הדת, חיבת הדת או דברים אחרים.

האם אמרה שהיא שומרת שבת. גם מהותה של שמירת שבת זו שעליה מצהירה האם אינה ברורה. אדם שומר מצוות שומר שבת כפי שנפסק בשולחן ערוך. וכידוע כבר כתב המשנה ברורה בהקדמתו להלכות שבת, "וכבר העיד הגאון בעל אורים ותומים בספרו יערת הדבש כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת אם לא ילמוד כל הדינים על בורים היטיב היטיב". בני הזוג שלפנינו ודאי לא למדו הלכות שבת "היטיב היטיב" ומסתבר שלא למדו כלל, לפיכך לא ברור לנו מהי שמירת השבת שאותה מקיימת האישה, אם עריכת קידוש בלבד, הימנעות מנסיעה בשבת, הימנעות מבישול והדלקת אש בשבת או דברים אחרים. עם זאת אין ספק שכל קיום פרט מפרטי הלכות שבת יש בו חשיבות מרובה וברכה רבה לכל השומרו ומקיימו.

כמו כן מסתבר מאוד שהקפדה על שמירת מצוות גם אינה בהכרח נר לרגלי האב, וכפי שטענה האם. האב בכתב תביעתו ובדבריו לפנינו מודה שבעבר לא קיים מצוות ולא שמר שבת, אך לטענתו אחרי הנישואין התקרב לקיום מצוות. לא ברור איך מתקיימת התקרבות ללא לימוד ההלכות וללא ניהול בית על פיהן, הצדדים הרי שלחו ילדיהם למוסדות חינוך ממלכתי לפני שעברו לצפון, גם אחרי שעברו לצפון ניהלו חיים מסורתיים, כשלא ברור אלו מצוות שמרו ובאיזה אופן, האישה הצהירה שאורח החיים בבית בעיקרו היה חילוני, והבעל לא הכחיש הדברים. גם כיום מסתבר שהאב לא מקפיד על שמירת מצוות, עצם מגוריו עם אישה ללא חופה וקידושין מורה שהתורה אינה נר לרגליו. עם זאת הצדדים הסכימו לשלוח הילדים לחינוך ממלכתי והילדים למדו בבית הספר בקיבוץ [ד']. כללי שמירת המצוות המחייבים בבית ספר זה, הם כפי הנהוג בחינוך הממלכתי. כשיש להדגיש שגם במוסדות החינוך הממלכתיים רמת שמירת הדת במשפחות השולחות ילדיהם ללמוד בו אינה רמה אחידה, ותלויה הרבה פעמים בהרכב המשפחות באותו יישוב ולפעמים בהרכב המשפחות השולחות לכל בית ספר ספציפי. גם רמת שמירת המצוות בציבור המגדיר עצמו 'דתילאומי' אינה שווה ומתפרסת על מנעד רחב של התנהגויות כידוע לכל מי שמכיר ציבור זה.

כמו כן ידוע שמשפחות רבות שאינם מקפידות על שמירת מצוות שולחות את ילדיהם ללמוד בחינוך הממלכתי, ולמרות התנהלותם של ההורים ובעקבותיהם הילדים באורח חיים של אי-שמירת מצוות בחיי היום יום, מערכת החינוך הממלכתי לא מכתובה (או מדויק יותר: אינה יכולה חוקית להכתיב) לבאים בשעריה באיזה אורח חיים יתנהגו מחוץ לשערי בית הספר. הסיבות שהורים שכאלה שולחים ילדיהם למוסדות הממלכתיים הן לפעמים כדי שילדיהן יינקו מעט מן המעיין של 'ישראל סבא', ויקבלו שמץ מהמסורת והמורשת הנהוגה בעם ישראל מזה אלפי שנים, ולפעמים מתוך חוסר הזדהות עם המגמות וההשקפות החינוכיות המועברות ומוטמעות בבית הספר הממלכתי. מסתבר שהלימוד במוסדות הממלכתיים ללא הנהגת הבית בקיום שמירת מצוות, מועיל לילד לכל היותר שלא יהיה בור ולא מנותק ממורשתנו – דבר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שאוּלֵי בעתֵיד יִיתֵן לוֹ אֵת יְכוּלַת הַבְּחִירָה לְאֵן תֵּלֵךְ דְּרֹכּוֹ. וְאִם לֹא כֵן לֹא יִגִיעַ לְמַצְבְּכֶם שֶׁל שְׁנָיִים מֵהַבְּנִים בְּהַגְדָּה, ה'תם' הַשּׁוֹאֵל "מָה זֹאת?" וְזֶה 'שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ לְשֹׂאֵל'. הַלִּימוּד בְּמוֹסְדוֹת הַמַּמְלַכְתִּיּוּת יִכּוֹל לְהוֹעִיל לוֹ לְדַעַת מִי הֵם שְׁלוֹשֵׁת הָאֲבוֹת וּמִי הֵן אַרְבַּעַת הָאֵימָהוֹת, מָה הֵם חֲמִישָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה (אִף לֹא יָדִיעָה מִה כְּתוּב בָּהֶם), וּמָה הֵם שִׁישָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה, מָהֵי קְרִיאַת שְׁמַע וּמָה הִיא תְּפִילָּה. דְּבַר שְׁאִינוּ יוֹדְעִים אִם נִיתֵן לְהֵיאֵמֵר עַל הַלּוּמְדִים בְּמוֹסְדוֹת הַחִינוּךְ הַמַּמְלַכְתִּי.

לִימוּד בְּמוֹסְדוֹת מַמְלַכְתִּיּוּדֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מֵטִיל חוֹבוֹת שֶׁל שְׁמִירַת מִצְוֹת עַל הוֹרֵי הַיֶּלֶד וְהַיֶּלְדָּה, אֲךָ מְכַרֵּחַ אוֹתוֹ לְהַתְּנֵהוּ בְּכַבּוּד לְעֹרְכֵי 'יִשְׂרָאֵל סְבָא' בְּתוֹכֵי בֵּית הַסֵּפֶר. דְּרִישוֹת מִינִימְלִיּוֹת שֶׁל חֲבִישַׁת כִּיפָה וּלְבִישַׁת צִיצִית בְּהִגִיעוֹ לְמוֹסֵד הַחִינוּךְ אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה כֵן. בְּחֵלֶק מֵהַמוֹסְדוֹת אִף אֵין מוֹטְלֵת חוֹבָה עַל הַבְּנוֹת שֶׁל לְבִישַׁת חֲצִאִית אוֹ שְׁמֵלָה וּמֵאֲפָשִׁים לְבִישַׁת מְכַנְסִיּוֹת וּבְתֵנָאֵי שֶׁהַדְּבַר לֹא יִהְיֶה פְּרוּבּוֹקְטִיבִי (כֵּךְ כְּנֹרָאָה נִהוּג לְפִי הַתְּקִנּוֹן בְּבֵית סֵפֶר בּוֹ לְמַדּוֹ הַיֶּלְדִים בְּקִיבוּץ [ד']). וְלִכֵּן מִשׁוֹנָה הָאֵמִירָה שֶׁנִּטְעְנָה מִפִּי הָאֵם כִּאִילוֹ הַלִּיכַת הַיֶּלֶד לְמוֹסֵד מַמְלַכְתִּיּוּדֵי כּוֹפֶה עֲלֵינוּ אֹרַח חַיִּים. הַפְּלוּרָלִיזְם וְאֵי־הַקְּפָדָה עַל מִשְׁפָּחוֹת הַשּׁוֹלְחוֹת אֵת יַלְדֵיהֶן לְחִינוּךְ מַמְלַכְתִּיּוּדֵי לְהַתְּנֵהוּ בְּאֹרַח חַיִּים שֶׁל שְׁמִירַת מִצְוֹת גּוֹרִים בְּמִקְרָים רַבִּים לְמִשְׁפָּחוֹת שֶׁבֵּהֶן עֵיקְרוֹן זֶה חָשׁוּב לְהִימְנַע מִשְׁלִיחַת הַיֶּלֶד לְחִינוּךְ מַמְלַכְתִּיּוּדֵי, מִחֲשֵׁשׁ לְהַשְׁפַּעַת חֲבֵרִיתִית שֶׁתִּגְרוֹם לוֹ לְסִטּוֹת מְדוּרָה שְׁמִירַת הַמִּצְוֹת. יִיתְּכֵן שְׁבִשֵׁל כֵּךְ, וְלֹא בְּכַדִּי, אַחֲזוּזִים לֹא נְמוּכִים שֶׁל בּוֹגְרֵי הַחִינוּךְ הַמַּמְלַכְתִּיּוּדֵי אֵינָם מְנַהֲלִים אֹרַח חַיִּים שֶׁל שְׁמִירַת מִצְוֹת בְּבִגְרוּתָם (מְלַבֵּד בּוֹגְרִים מִמִּשְׁפָּחוֹת שְׁאִינוּ שׁוֹמְרוֹת מִצְוֹת, שֶׁמִּתְחִילֵת לִימּוּדֵיהֶם לֹא שְׁמְרוּ מִצְוֹת).

מִשְׁכַּךְ שְׁלִיחַת הַיֶּלְדִים לְבֵית סֵפֶר מַמְלַכְתִּיּוּדֵי בְּמִקְרָה שֶׁלְּפָנֵינוּ לְמִירוֹת שְׁבָנֵי הַזּוּג לֹא הַקְּפִידוֹ עַל שְׁמִירַת מִצְוֹת, אֵינָה תּוֹפְעָה יוֹצֵאת דּוֹפֵן וְלֹא נַעֲשֶׂתָה לְצוּרֵךְ כְּפִיֵּית קִיּוֹם מִצְוֹת אֲלֵא מֵהַטַּעַם הָאֵמּוֹר לְעִיל. עַל פִּי הַחוֹמֵר שֶׁבְּתִיק בְּנֵי הַזּוּג וּכְמוֹבֵן יַלְדֵיהֶם, לֹא הַקְּפִידוֹ עַל שְׁמִירַת מִצְוֹת. הָאֵב מִתְּגוֹרֵר וְחֵי כִיּוֹם עִם אִישָׁה לְלֹא חוֹפֶה וְקִידוּשֵׁין – דְּבַר שְׁאִינוּ רְאוּי וְאֵינוּ מְקוּבֵּל אֲצֵל שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת, וּמֵהוּוֹה דּוֹגְמָה לֹא חִינוּכִית לִילְדִים הַלּוּמְדִים בְּמִסְגֵּרַת הַדְּתִית.

ד. כְּאֵמּוֹר, הַיִּדְיעָה עַל הַמַּעֲבֵר לְ[א'], הִיִּתָה יְדוּעָה לֹאֵם מִזֶּה זְמַן רַב וּכְנֹרָאָה גַם לְאֵב, אֲךָ נֹרָאָה שֶׁנּוֹשֵׂא הַחִינוּךְ לֹא עֲמַד בְּרֵאשׁ מְעִינִיָּהִם וְהִיא שׁוֹלֵי בְּחִשְׁבּוֹתוֹ, אִם בְּכֹלל הִיִּתָה לוֹ חֲשִׁיבוֹת, אֲלֵא שֶׁהַמַּעֲבֵר לְמִקּוֹם חָדָשׁ מְכַרֵּחַ אֵת הַהוֹרִים לְהַתִּיחֵס לְעֵנִיין זֶה.

הַהִנְהָגָה וְהַחֻבָּה שֶׁל הוֹרָה בְּעַת מַעֲבֵר דִּירָה, וְלְדַעַתְנוּ בֵּין בְּהוֹרָה שׁוֹמֵר מִצְוֹת וּבֵין בְּאֵינוּ שׁוֹמֵר כֹּל כֵּךְ, הֵן לְחֻשׁוֹב תְּחִילָה הֵיכֵן יִתְחַנְכוּ יַלְדֵיו וּבְהַתְּאֵם לְכֵךְ לְקַבּוֹעַ מִקּוֹם מְגוּרֵיו. בְּבִרְאשִׁית (מו', כח) מְסַפֵּרַת הַתּוֹרָה עַל יַעֲקֹב "וְזֹאת יְהוּדָה שֶׁלַח לְפָנָיו אֵל יוֹסֵף לְהוֹרֵת לְפָנָיו" וּפִירֵשׁ רַש"י "לְפָנָיו – קוֹדֵם שֶׁיִּגִיעַ לְשֵׁם. וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה לְהוֹרֵת לְפָנָיו לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תְּלִמּוּד שֶׁמִּשְׁם תִּצְאָ הוֹרָאָה", הַקַּמַּת הַמוֹסֵד הַחִינוּכִי שֶׁמִּשְׁם תִּצְאָ הַהִנְהָגָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת מוֹקְדָמַת לְהַגְעָה לְמִקּוֹם.

זוֹהֵי חוֹבַתוֹ שֶׁל כָּל הוֹרָה אַחֲרָאֵי, בְּמִקְרָה שֶׁלְּפָנֵינוּ כְּנֹרָאָה שֶׁלְּשֵׁנֵי הַצְּדָדִים הַעֲנִיִין לֹא הִיא חָשׁוּב דִּיו, לְפָנֵי מַעֲבֵר הַיֶּלְדִים, וְרַק עִם הַמַּעֲבֵר הַחֲלוּ בְּמֵאֲבָקֵי כּוֹחַ הֵיכֵן יִלְמְדוּ הַיֶּלְדִים.

יֵשׁ לְצִיִּין גַּם שֶׁהָאֵב הַמִּתְנַגֵּד לְרִישׁוֹם הַיֶּלְדִים לְמוֹסְדוֹת שְׁרוּצָה הָאֵם, הָאֵב שְׁאִינוּ טוֹרַח לְהִיפְגֹשׁ עִם יַלְדֵיו כְּמַעֲט חֲצֵי שָׁנָה, לֹא מְצִיג אֲלֵטְרִנְטִיבָה וְלֹא הַצְּבִיעַ עַל מוֹסֵד חִינוּכִי סְפָצִיפִי שְׁאֵלֵיו יִירְשָׁמוּ הַיֶּלְדִים. מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים לְכֹאֹרָה, שְׁעִיקָר כּוֹוֹנָתוֹ הִיא שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ בְּמִקּוֹם שְׁאוֹתוֹ מְצִיעָה הָאֵם. וְכִפִּי מֵאֵמֵר הַנְּשִׁים בְּמִשְׁפָּט שְׁלֵמָה, שֶׁמִּתּוֹךְ דְּבָרֵיהֶן הַגִּיעָה לְהַכְרַעָה, "זוֹ אוֹמֵרַת: בְּנֵי חַיִּי וּבִנְךָ הֵמֵת, וְזוֹ אוֹמֵרַת: בִּנְךָ הֵמֵת וּבְנֵי חַיִּי", שְׁסֵדֵר אֵמִירַת הַדְּבָרִים מוֹרָה עַל הַחֲשִׁיבוֹת הַעֵיקְרִית בְּעֵינֵי הָאוֹמֵר, וְלִכֵּן זֹאת שֶׁמְקִדְמָה "בִּנְךָ הֵמֵת" – מִשְׁמַע שֶׁזוֹ עֵיקְרֵי הַחֲשִׁיבוֹת בְּעֵינֵיהֶן וְאֵין הִיא הָאֵם הָאֵמִיתִית. אִף כֹּאֵן: הַתְּנַגְדוֹת גְּרִידָא, לְלֹא הַצְּגַת חֲלוּפָה, פּוֹגְמַת בְּאֵמִינוֹת טַעֲנָתוֹ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין ספק שהאב חייב ללמד בנו תורה ולחנך ילדיו, כדכתיב "ולמדתם אותם את בניכם", ואיתא במשנה (קידושין כט, א): "האב חייב בכנו בחמשה דברים" וביניהם "ללמדו תורה", וחייב לחנכו, ולעניין חינוך בנות נחלקו הפוסקים – עיין מגן אברהם (סימן שמג), ואין כאן מקומו. אך ברור שאף אם משורת הדין אין האב חייב בחינוך בנותיו, המנהג הוא שהאב הוא זה שמוטלת עליו חובת החינוך, וודאי שחובתו עולה על חובת האם, אך בנידון דידן אין נראה שהאב עושה דבר כלשהו לקיום חובתו, ואולי חושב שיקיים חובתו בהתנגדות לרצון האם.

חובתנו להבהיר: חינוך הילדים לא יכול להיעשות רק במוסדות החינוך ועיקר החינוך הוא התנהלות האב והאם בביתם, שאותה רואים הילדים, ועל פיה הם קובעים את התייחסות האמיתית של ההורים לכל עניין. וכמאמר העולם על הכתוב (דברים כט, כא) "ובניכם אשר יקומו מאחוריכם", הבנים יושבים בבית ומתבוננים היטב מאחורי ההורים איך הם מתנהגים, ועל פי ראייתם הם מבינים במה באמת ההורים מאמינים ומה הם רוצים. הסיכויים קלושים שמוסד חינוכי יצליח לחנך ילדים באופן שונה ממה שהם רואים את התנהגות הוריהם. יחסם של הילדים לשמירת מצוות יהיה בהתאם למה שהם רואים בפועל אצל הוריהם, ולא על פי הצהרות ההורים. אם אב ואם מדברים על שמירת מצוות והם לא שומרים, התייחסות הילדים היא בהתאם להתנהגות ההורים ולא בהתאם להצהרותיהם, אם ההורים לא מקפידים על שמירת מצוות, אך מצהירים שרוצים בשמירתם הילדים יודעים שההתנהגות מורה על מחשבותיהם. מלבד זאת אף אם ההורה שומר מצוות אך לא מתנהג בצורה נאותה לילדיו, או באופן לא נאות לאדם אחר, הילדים לא יקבלו את דרכו והדרכתו, מפני שהיחס לילדים בפרט והתנהגות ההורה ככלל, משפיעה על קבלת דעת ההורה, ועיין ביומא (פח, א) "היכי דמי חילול השם", שאם תלמיד חכם מתנהג שלא כראוי – הרואהו תולה את הדבר בתורתו, ואף לגבי אב ואם הדברים כן.

ובפרשת השבוע, פרשת כי תצא, כתיב (דברים כא, כ): "בננו זה סורר ומרָה איננו שִׁמְעוּ בקִלְנוּ" ולמדו חז"ל (סנהדרין עא, א) שהקול של אביו ואמו צריך להיות שווה, ואומנם פשט הדברים הוא שהקול שווה בפועל, אך דרשו דורשי רשומות ביארו שהכוונה שהקול שווה, שהדרך וההנהגה שווים ואין חילוקי דעות ביניהם. וכתב הזוהר "ותפשו בו אביו ואמו – ברעותא חדא בהסכמה חדא". דבר זה בא לרמז לנו, שאם יש חילוקי דעות בין ההורים לעיני הילדים, הדבר משפיע לרעה על נפש הילד, וזוהי הכוונה שאם אין אביו ואימו שווים בקול, שאין הם תמימי דעים לפני הילדים, אלא חולקים זה על זה, אז אין טענה אם הבן נעשה בן סורר ומורה – עצם המציאות של מריבות בין ההורים, בין לגבי הדרך שבה יתנהלו הילדים ובין בדברים אחרים, משפיעה ומזיקה לילדים, ולהכי יש לתלות את מעשיו בהורים ולא מחמת התנהלותו המושחתת. במקרים כאלו, הרבה פעמים התנהלות הילד נובעת מהמריבות בין ההורים. משכך התנהלות הילדים במקרה שלפנינו – אם יש בה משום התרסה, מסתבר שהיא נובעת מהמריבות והסכסוך הקשה בין ההורים.

ה. אחרי אריכות הדברים נבוא לדון בטיעוני האם לרישום הילדים בבית ספר ממלכתי. הטיעון הראשון המוזכר בכתיבי הטענות ובדברים שנאמרו לפנינו מסתמך על הדברים שהאם טוענת שהילדים אומרים או שנאמרו על ידיהם לעובדת הסוציאלית. הדברים מתחלקים לשניים: טענות שהילדים לדבריה טוענים, והתנהגויות שהם מתנהגים. לדבריה: לא היו מרוצים מבית הספר שבו למדו; הילדים אינם רוצים ללמוד בבית ספר ממלכתי; הבן מתנגד לחבוש כיפה וללבוש ציצית; מתקשים בלבוש הנדרש; הילדים מתקשים במקצועות הקודש; אינם רוצים ללמוד בהפרדה; אינם הולכים לבית הכנסת ואינם נוטלים ידיים; גמלה בליבם ההחלטה שלא ילמדו בחינוך ממלכתי ואם יכריחו אותם לא ילכו לבית הספר כלל ויחללו שבת. האם הוסיפה שכפיית האב על שמירת שבת גרמה לסלידתם משמירתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין שאל וחזר ושאל לגבי הרצונות של הילדים לטענתה, מה יהיה אם הילדים לא ירצו ללמוד מתמטיקה או אנגלית, לא ירצו ללכת לבית הספר – עד איזה מקום אנו מתחשבים ברצון הילדים או אולי יותר נכון באמירה שהם אומרים? והיכן מתחילה הסמכות ההורית, על אף ששאלנו את השאלה בדיון פעמים מספר. באת כוח האם התחמקה ולא השיבה תשובה. בית הדין העיר כבר בשעת הדיון שבתסקיר לשכת הרווחה נכתב שהילדים מצטערים על עזיבת בית הספר וחבריהם שם, שלא כדברי האם. ולפיכך דבריה בכתבי הטענות שהילדים התחננו להוציאם מבית ספר זה אינם אמת. ואכן גם על זה לא ניתנה תשובה.

חובתנו להבהיר:

חובת ההורים לחנך את הילדים ולהוליכם בדרך שבה הם אמורים לילך, ואף אם הילדים מתנגדים. זוהי חובתו של כל הורה וחובתו גדולה יותר כשהוא הורה משמורן. אמנם כתיב "חנוך לנער על פי דרכו" והכוונה שתתאים את החינוך לפי אופיו, אך אין הכוונה שתשתמש מחובת החינוך אם אין הוא רוצה. כמו שלא יעלה על הדעת שילד שאינו רוצה להתקלח, לצחצח שיניים, לאכול וללכת ללימודים – ניתן לו לנהוג כרצונו, אלא ודאי ההורה יכפה את הילד על עשיית מעשים שחובתו לעשות, וכאמור על פי הכרתו את אופיו, לפעמים על ידי פיתוי ולפעמים בכפייה. הוא הדין לעניין הדברים האמורים לעיל: חובת הילד ללכת למוסד חינוכי ולנהוג על פי כללי המוסד, כגון תלבושת אחידה. והוא הדין בהליכה לבית ספר ממלכתי-דתי שהתלבושת של ילד כוללת חבישת כיפה ולבישת ציצית, ולבישת בגדים מכובדים לבנים ולבנות. מלבד זאת קוד הלבוש של הילדים בחינוך הממלכתי-דתי אינו שונה בהרבה מקוד הלבוש בחינוך הממלכתי. נטילת ידיים ותפילה בבית הספר הן חלק מההתנהלות הנדרשת בהתאם לכללי המוסד ואין הן שונות מכללים אחרים. כל הדברים הנדרשים אינם מוצאים חן הרבה פעמים גם למי שמגיע מבית ששומרים בו מצוות, החינוך בבית הספר ככלל אינו נכנס למחשבות הלב (אף שאולי היה רצוי שייכנס), אלא להתנהלות טכנית מעשית פרקטית, ומתבצע על פי הוראות ולרוב לא מתוך הכרה ורצון הילדים.

גם אם נדרש לבוש לא פרובוקטיבי – אין מניעה שהילד יעשה כן בין כותלי המוסד החינוכי, והלא מחוץ לכתליו ידוע שהילד מתנהל כפי שירצה בהסכמת הוריו. אין אפשרות לכפות על הילד ההתנהלות מחוץ לכותלי המוסד, על זה מופקדים הוריו, וכל הורה נוהג כפי הבנתו (ולפעמים כפי חוסר הבנתו). הטענה על לימודים בנפרד אינה ברורה – במקומות רבים הלימודים בחינוך הממלכתי-דתי נערכים בעירוב של בנים ובנות (ואין אנו יודעים איך נוהגים בבית ספר ממלכתי-דתי ב[ד]). גם האיומים של הילדים לדברי האם, אם אכן נאמרו, שלא ילכו ללמוד – אינם מובנים. חובתו הבסיסית של ההורה, היא לשדל ואף לכפות את הילד ללכת למוסד הלימודי, והורה הטוען שאינו יכול להפעיל סמכותו ההורית, יש לשלול ממנו את היכולת להיות משמורן, להעבירה לצד השני ולפעמים להפקיעה משני ההורים. גם האיום על שמירת השבת או אי שמירתה על ידי הילדים אינו ברור, שמירת השבת של הילד ובפרט במקום שהוריו אינם מקפידים בשמירת מצוות תיעשה בסופו של דבר על פי בחירתו ואינה תלויה במוסד החינוכי שבו ילמד. בין כך ובין כך: הורה שלא יכול למצוא את הדרך להשפיע על ילדיו לפעול כפי שראוי שיפעלו אינו ראוי להיות הורה משמורן, ויש מקום לשלול את משמורתו.

אומנם לגופם של דברים אין אנו בטוחים כלל שהדברים שנאמרו בשם הילדים, אף אם אכן נאמרו על ידם אכן מבטאים בהכרח את דעתם ופעמים רבות דרכם של אנשים ככלל וילדים הנתונים למרות הוריהם בפרט להשמיע את מה שהם חושבים שרוצים שישמיעו, לפעמים האמירות הן מה שהושגל בהם וחונכו עליהם על ידי הוריהם וכבר אמרו חז"ל בסוכה (נו , ב)

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אמר אביי: אין, כדאמרי אינשי: שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאימיה", ופירש רש"י שם: "משל הדיוט הוא: מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע". ומטעם זה קנסו לכל משמרת בלגה, שאמרו שמה שעשתה מרים בת בלגה, היה בשל מה ששמעה בביתה. ומזה לנידון דידן: כל הדיבורים שלטענת האם אמרו הילדים, אף אם נאמרו, אין הכרח שנאמרו מפני שזאת היא דעתם, ייתכן שנאמרו מפני שאינם רוצה שיאמרו כך, ואם תאמר להם לנהוג אחרת וכפי שמוטל עליהם להפעיל סמכותה ההורית יאמרו אחרת.

ו. עם זאת אין אנו יכולים לקבוע מסמרות בדבר.

אכן ייתכן שהתנהגות האב בחייו האישיים, בין במגוריו עם אישה ללא נישואין, הן בהתנהלותו לגבי שמירת מצוות שלא ברור לנו מהי מידת השמירה שהוא שומר כלל – והרי גם כשעברו לצפון, בתקופה שבה למדו הילדים בבית ספר ממלכתי, וברור שלא הייתה הקפדה על שמירת מצוות, אם הייתה שמירה כלל, אף שהאב דרש את לימודי הילדים בחינוך ממלכתי, שמירת מצוות לא הייתה אחד התנאים, ושמע מינה שבעניין שמירת מצוות לא השתנה דבר – גרמה להתנהלות הילדים ולאמירותיהם המוצדקות לטעמם, שהרי הם רואים שהוריהם אינם שומרים, אין הם יודעים את הנועם שבעול המצוות המוליך ומיישר דרכיו של אדם, ובמצב זה הם רואים בדברים רק עול ומנסים לפרוק את העול 'כעגל לא לומד'.

סוף דבר: עניין זה של רצון הילדים בנסיבות אלו – ספק אם יוכל להיות גורם מכריע, אך בנסיבות העניין אין אנו יכולים לעמוד באמת על מהות רצונם. משכך ללא בדיקה עניינית מקפת שתעמוד על בירור רצונם, לא תוכל להינתן קביעה החלטית.

אומנם לגופם של דברים נראה שלא עומדת בפנינו איזו כוונה אידיאולוגית נשגבה של האם וודאי לא של הילדים, ועיקר הבקשה היא בקשה טריוויאלית הנובעת מנוחות האם, וכפי שנכתב בבקשה שהוגשה לבית הדין האזורי, בתי הספר שאליהם היא מבקשת לרשום את הילדים סמוכים ונמצאים במרחק הליכה ממקום מגוריה, והילדים יכולים להגיע למקום הלימודים מבלי שהדבר יטיל עול על האם שאין היא ניידת. לפיכך האם ששלחה בעבר את ילדיה לבית ספר זה והעבירה אותם לחינוך ממלכתי לא מתוך אידיאולוגיה, אלא מפני רצון האב, אינה מוצאת לנכון להתאמץ בדבר שאין היא רואה בו נחיצות.

מאידך גיסא האב, שאינו נוקף אצבע לצורך מפגש עם ילדיו, לא מנסה להציע חלופה אחרת לילדים – מה אכפת לו שהאם תתאמץ? אדרבה נוח לו ורצונו להרע לה. אין לנו ראייה כלשהי שהרצון שהילדים ילמדו בחינוך ממלכתי בא מתוך רצון אידיאולוגי עמוק וטהור, שאם כן האב היה עושה לפחות משהו למען חינוך ילדיו, האב מעדיף חינוך זה כשאין הדבר דורש ממנו מאומה. ואולי מפני שבילדותו למד בחינוך זה.

כפי שכתבנו לעיל בחינוך הממלכתי ניתנת תשתית יסודית ראשונית להכרת מורשתו הדתית של עם ישראל. לדעתנו ולהכרתנו ראוי שכל ילד במדינת ישראל יקבל תשתית זו על מורשתו הדתית של עם ישראל זה אלפי שנים, אך דבר זה של קביעת תוכנית הלימודים אינו בסמכותנו. עם זאת ילד שלומד כבר בחינוך הממלכתי שלי לא כופה התנהגות עליו מחוץ לכותלי המוסד, אף אם אורח חייו אינו של שמירת מצוות – לא ראוי שנפסיד לו את היכולת לקבל מה שיקבל, בפרט שההורים שלחו למסגרת זו ואין זה מן הראוי לשנות ללא הסכמה את הדרך המשותפת בה הלכו בני הזוג בחייהם המשותפים.

והנה אין ספק שבית הדין האזורי צדק הן בקביעתו הערכית, הן בקריאה לאם להפעיל סמכותה ההורית בהצעותיו לאם איך תנהג.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן, מאחר שהמצב כיום הוא שהילדים לומדים זה כמה שנים בחינוך הממלכתי-דתני, המעבר לחינוך זה נעשה לפני מספר שנים בהסכמת האם. אלא שעתה האם רוצה לשנות את המצב, ויש מניעה חוקית שתעשה זאת:

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב – 1962, קובע:

18 (א) בכל ענין הנתון לאפוטרופסותם חייבים שני ההורים לפעול תוך הסכמה; הסכמתו של אחד מהם לפעולתו של רעהו יכולה להינתן מראש או למפרע, בפירוש או מכללא, לענין מסויים או באופן כללי; וחזקה על הורה שהסכים לפעולת רעהו כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר. בענין שאינו סובל דיחוי רשאי כל אחד מההורים לפעול על דעת עצמו [...]

19. [...] לא באו ההורים לידי הסכמה ביניהם בעניין אחר הנתון לאפוטרופסותם, רשאים הם יחד לפנות לבית המשפט, ובית המשפט, אם לא עלה בידו להביאם לידי הסכמה ואם ראה שיש מקום להכריע בדבר, יכריע הוא בעצמו או יטיל את ההכרעה על מי שימצא לנכון.

הרי שחוק זה מחייב הסכמת שני ההורים וללא הסכמת שניהם לא יכול אחד מהצדדים לערוך שינוי מהמצב הקיים. באין הסכמה אין לשנות מהמצב הקיים ללא הסכמת הרשות השיפוטית לפיכך הגישה האישה בקשתה לבית הדין. משהתנגד האב לבקשתה, ובית הדין לא יכול להביאם להסכמה, מוטל הדבר לפתחנו, וללא הוראה מפורשת של בית הדין, האם מנועה להעביר את הילדים ללמוד בזרם חינוכי אחר.

כפי שכתבנו בנסיבות משפחה זו אין ספק שעקרונות ראוי שהילדים ילמדו במוסדות חינוך ממלכתיים-דתניים ושלא לשנות מהמצב הקיים. אך באמת הדברים לא נבחנו היטב. על פי דין תורה טובתו של הילד היא המכריעה בכל ענייניו וכן קובע סעיף 17 לחוק הנ"ל.

לדעתנו טובתו הרוחנית ושמירת מצוות ועל כל פנים הכרתן היא הדבר הנחוץ והראוי, עם זאת במקרה שלפנינו יש חשש שבשל התנהגות האב וחוסר האכפתיות שלו, דווקא השארת המצב כפי שהוא כיום, כפיית הילדים להמשיך ללמוד בחינוך ממלכתי-דתני כשלא ברור לנו רצונם ולא ברור לנו בוודאי שאינם מוליכתם בדרך זו ולא התנהגות והתנהלות אביהם, והלימודים במוסד ממלכתי-דתני בנסיבות העניין – ייתכן שלא רק שלא יועילו, אלא אף יזיקו ויצרו מחסום רגשי ואנטגוניזם כנגד חיבת הדת ושמירתה. כאשר אין ספק שרגשות האם הנובעים מן הקושי שנגרם לה בניגוד לדעתה, כאשר עליה העול להגעת הילדים למוסדות החינוך, ילבו את האש במודע או שלא במודע. לפיכך דווקא היתר לרושםם לשנה זו בחינוך הממלכתי, תוך מינוי מומחה שייפגש עם ההורים ועם הילדים במשך השנה, וייתן את המלצותיו לקראת השנה הבאה, יכול להוות את הפתרון הנכון והראוי כדי שהילדים יקבלו בסופו של דבר את החינוך הראוי. בנסיבות מקרה זה, שהילדים גדלים בבית שבו אין הקפדה על שמירת מצוות למרות שיש זיקה למסורת הכרחתם נגד רצונם ונגד רצון האם עלולה להביא לתוצאה לא רצויה ומזיקה.

נוסיף ונאמר:

אין אנו יכולים להתעלם מחוסר האכפתיות של האב, ומהעובדה שבפועל כל העול מוטל על האם, כשהאב נמנע מקיום הסדרי שהות מזה זמן רב. לפיכך נראה לנו שיש לאשר לאם לרשום הילדים ללימוד בזרם הממלכתי לשנת תשפ"א בלבד תוך הדגשה שההיתר זמני – לא יהא בו כדי לשנות את המצב הקודם, והדבר ייבדק עניינית לקראת השנה הבאה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על בית הדין האזורי למנות כבר עכשיו מומחה שיבחן טובת הילדים לגבי הזרם החינוכי שבו עדיף שילמדו, ולאחר מכן לקראת שנת הלימודים תשפ"ב ייקבע באופן סופי זרם הלימודים בו ילמדו. אין ספק שחידוש הקשר של האב עם ילדיו ויצירת אמון מחודש יאפשרו לאב להשפיע לחדד ולגלות את רצונם של הילדים כדי שתתקבל החלטה מושכלת.

מסקנות

לאור האמור:

- א. אף שבית הדין האזורי צדק עקרונית בקביעותו, בנסיבות העניין אנו מקבלים את הערעור.
- ב. בית הדין מסמיך את האם לרשום את הילדים ללימודים בבתי ספר כרצונה ובאחריותה לשנת הלימודים תשפ"א בלבד.
- ג. בית הדין האזורי ימנה מומחה שיבחן טובת הילדים בנסיבות המקרה שלפנינו וימליץ על הרשת החינוכית בה ילמדו הילדים בשנים הבאות. הצדדים ישתפו פעולה עם המומחה ויישאו בשווה בהוצאותיו.
- ד. הערובה שהפקידה האם לצורך שמיעת ערעורה תוחזר לה.

הרב שלמה שפירא

מצטרף למסקנת הדברים שכתב הגר"ש שפירא שליט"א.

טוב תעשה האם אם מרצונה החופשי, ולא בכפייה, תרשום את ילדיה לבית ספר ממלכתי דתי. אין לי ספק כי חינוך לערכי מסורת של תורת ישראל, כפי שמקובל בבית ספר ממלכתי-דתי, לא רק שלא יגרע מחינוכם, אלא אדרבה: הרישום לבית ספר ממלכתי-דתי יביא גם לאם אך נחת, ברכה ושמחה.

הרב צבי בן יעקב

מצטרף.

ובהמשך לדברי הרה"ג צ' בן יעקב: טוב יעשה האב אם יתעשת ויעבור טיפול שיאפשר לו להתגבר על כעסו ולהפוך לאב משמעותי לילדיו. קשריו עם ילדיו – קשרים של נתינה ואהבה, מעורבות בחינוך ואחריות – הם דברים שאין להם תחליף בעיצוב נפש ילדיו הרכים ובהשפעה על הדרך שבה ילכו ועל הבחירות הרוחניות שאותן יבקשו.

הרב אליעזר איגרא

א. נפסק כאמור.

ב. ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ד' באלול התש"ף (24.8.2020).

הרב צבי בן יעקב

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה